

Melita Forstnerič Hajnšek

NATAŠA PROSENC STEARNS

Nočne more novega sveta

V UGM Studiu na ogled razstava Kariatide in Meduze slovensko-ameriške umetnice, Mariborčanke iz Los Angelesa

Razstava Kariatide in Meduze v UGM Studiu je po krajšem premoru spet predstavitev Nataše Prosenc Stearns v njenem rodnem Mariboru, v prostoru, kjer je pred dvema desetletjema prvič razstavljal, v nekdanjem salonu Rotovž. Razstava je kombinacija video projekcij, fotokolažev in videov na LCD ekranih.

V zadnjem letu ste "okupirali" slovenske galerije - od portoroškega Monforta preko Velenjske galerije, Galerije Prešernovih nagrajencev v Kranju do aktualne v mariborskem UGM Studiu? Kaj pomeni to kontinuirano vzdrževanje stika z matico?

"Ravno eno leto je od lanske Poletne muzejske noči, ko smo otvorili razstavo Plazilci v prostoru za sodobno umetnost Monfort v Portorožu. Po EPK 2012 je prišlo kar nekaj domačih povabil in zadnje leto je resnično intenzivno. To so vse veliki, tehnično zahtevni projekti večkanalnih projekcij, prirejenih posebej za omenjene prostore. Mediju gibljivih slik pa sem v tem letu dodala še fotokolaže, ki jih v ZDA že dolgo razstavljam."

Kaj je skupno vaši poetiki iz vseh teh zadnjih slovenskih razstav? Rdeča nit je človeško telo kot središče vašega ustvarjanja, pa tudi tema ženske v sodobnih medijih, diktata popolnosti, vsiljene podobe.

"Veliko mojih del raziskuje naš položaj v sodobnem globalnem svetu, ki teži k individualizaciji in ločitvi uma od telesa, še posebej v vedno bolj tehnologiziranem okolju, v katerem se mnogi med nami počutimo vse bolj odtujeni drug od drugega in od svojih fizičnih teles. Razvila sem proces kolažiranja, plastenja video slik, ki mi omogoča, da telo postane nad-telo ali da se raztelesi, da ni več pod vplivom gravitacije, da ne uboga več zakonov, ki jim je podvrženo. Se osvobaja, skratka. Rezultati so različni, kdaj optimistični, včasih poetični, kdaj grozljivi, nekateri so senzualni, erotični ali pa že skoraj abstraktni. Specifično z žensko se ukvarja moj zadnji projekt Kariatide in meduze. Gre za vpetost ženske v patriarhalno družbo, a ne le ženske tudi ženskega principa, ki je tudi v moških. Postavitev virtualnih kariatid v spodnjem prostoru spominja na tisto iz templja Erehtejon v Atenah, detajli silhuet in arhitekture pa so del sodobnega časa, kar delo tematsko veže na zapleteno obravnavo ženskega telesa v sodobnih medijih. Detajli sodobne arhitekture povezujejo šest simultanih

videoprojekcij tudi z zgodovinskimi kariatidami. To je ortogonalni moški svet, svet struktur, kvadratov, križev, dodala pa sem element vetra, ki generira gibanje in jih osvobaja. Meduze na video ekranih zgornjih prostorov UGM Studia tudi animira veter. Portreti žensk izražajo ponotranjeno moč, odločnost, jezo ali žalost kot mitološka Meduza, ki je bila posiljena in obglavljena, nato pa je pridobila moč, da s pogledom okameni človeka. Namesto kač so portreti obkroženi s plapolajočimi lasmi, ki ženske povezujejo v energetske mreže."

Odnos do prostora je pomemben, vaši protagonisti z razstave v Velenju so bili umeščeni v starem, opuščnem hotelu, tokrat so med steklenimi pročelji nebotičnikov, ki izkrivljajo podobe. "Arhitekturni elementi v videu Kariatide so posneti v centru Los Angelesa. Veliko pročelj, ki sem jih snemala, je steklenih. Reflektirajo, deformirajo, izkrivljajo in ustvarjajo odmik v nekaj, kar se ne prestopa spreminja, ali v abstrakcijo."

Kako sploh ustvarjati v ZDA?

Prihajate iz ponorele trumpovske Amerike. Vpliva močno tudi na umetnost? Kako je ustvarjati v takem svetu, je zelo drugače, kot je bilo prej?

"Kar se dogaja na političnem področju, je bizarno. Ampak - Trump je obraz nas vseh, obraz družbe, katere najvplivnejši elementi so na nivoju imbecilstva. Postavlja se vprašanje, kako v takšni situaciji sploh ustvarjati. V ZDA je izredno močan kontratrumpovski val, ki se pozna v medijih, pri umetnikih, praktično povsod. Ko je Trump zmagal, smo bili vsi nekaj časa v šoku, vse skupaj se je zdelo nemogoče. Naredila sem serijo del Nigtmare of the New World - Nočne more novega sveta. Ugotovila sem, da sem te teme delala že prej, ampak zdaj je prišlo do kulminacije. Za nekaj časa so se v mojem delu izgubile barve. Kar naenkrat je bilo vse črno-belo. Veliko kolegov je šlo skozi podoben proces, kot bi morali nekaj izpljuniti, da

Dve desetletji v ZDA

Mariborska umetnica - videastka, režiserka Nataša Prosenc Stearns že skoraj dve desetletji živi in dela v ZDA in vseskozi ohranja ustvarjalni stik s prvo domovino. Po akademiji in diplomii iz oblikovanja je s Fulbrightovo štipendijo odšla v Los Angeles, kjer je končala podiplomski študij na California Institute of the Arts. S projektom Gladiatorji je predstavljala Slovenijo na 48. beneškem bienalu, za kar je prejela nagrado Prešernovega sklada. Leta 2015 je bila ponovno na beneškem bienalu v sklopu razstave Dvajset umetnikov iz Los Angelesa.

smo se rešili umazanije. Potem sem se lotila Kariatid in meduz in zelo uživala v tem procesu. Ponovno so se pojavile barve, pri seriji meduz, ki so v bistvu portreti, sem uživala v lepoti najrazličnejših obrazov. Brez optimizma, tudi če je le začasna iluzija, ne morem delati."

Kako je video umetniku danes v Ameriki? Ste navzoči tudi drugod, ne le v L.A.?

"Moja galerija s 35-letno tradicijo v LA-ju, kot še mnoge druge, se je letos zaprla. Velike galerije se spreminjajo v muzeje, veliko manjših in srednjih pa propada. Veliki jejo majhne, kot v celotni družbi. V umetniškem trgu se danes vse dogaja na sejmih. Imeti prostor je velik strošek, zdaj vse postaja fluidno. Pop-up razstave - začasne postavitve v bivših industrijskih prostorih so na dnevnem redu. Lani sem prenesla projekt Nočni izvir iz Bienala v muzej v Lancastru, videi iz serije Nočne more novega sveta in nekateri drugi pa so bili predstavljeni na Toronto Arthouse Film Festival v Kanadi, na Transmedia & Independent Film Festival v Seattlu, v Culture Club Pindanguillo v Barceloni, Disjecta Contemporary Art Center v Portlandu in drugje."

Občutek za mero se je ta čas malce deformiral. Kot bi vsi kompasii podivjali. Pri vas je bistven odnos do feminizma, v L.A., kjer živite, so se študije spola začele.

"Če v ZDA nisi feminist, je skoraj tako, kot da ne bi verjel v globalno ogrevanje. Ne glede na zastarel izraz je dobro, da se zdaj vsi ti fenomeni jemljejo širše, da ni več delitve na dobre in slabe. Ne gre le za ženske, ampak za vse skupine, ki so bile ali so še zmeraj obravnavane kot drugorazredne, za vse, kar je drugega, drugačnega, druge rase, geji. O vsem tem se danes končno začne razpravljati na bolj vključujoč način, z zavedanjem kompleksnosti problemov, z več poslušanja in manj obsojanja. Dejstvo da smo imeli prvega temnopoltega predsednika, je tudi prispevalo k temu, da poskušamo gledati na razlike kot na kvaliteto. Počasi se to spreminja in tega v Ameriki nisem čutila pred dvema desetletjema, danes pa čutim. Mogoče groza Trumpovega uspeha celo spodbuja željo po dialogu, ki temelji na empatiji. Kakor na zunaj kaže da je Amerika zaradi Trumpa na najnižji možni točki, tako se z veliko energijo vzpostavljajo mehanizmi, ki bodo v pri-

hodnosti omogočili družbo z bolj izenačenimi možnostmi za vse. Tega seveda ni v naših medijih, saj vsaj zaenkrat ni popularno."

Nikoli del nobenega trenda

Kritiki pišejo, da vaš ustvarjalni svet ni antropocentričen, nenehno izzivate meje telesa in ga integrirate v okolje, hkrati pa opozarjate na odtujevanje drug od drugega in od svojega fizičnega telesa.

Če v ZDA nisi feminist, je kot da ne bi verjel v globalno segrevanje

"Vse elemente slike, videa ali filma obravnavam enakovredno. Mislim, da taki tudi so. Telo, figura, človek so zmeraj del okolja ali pa v odnosu z drugim. Vpetost telesa v okolje je veliko bolj odločilna v našem življenju in umetnosti, kot se tega zavedamo. Imamo se za popek stvarstva, za najboljše kar se je zgodilo planetu in vesolju, v bistvu pa za to nimamo nobenega pravega dokaza."

S statično kamero se zadnja leta lotevate projektov?

"Na ta način se izpostavi notranja moč. Ko se koncentriša na človeka, figuro, na izraz je tako. Nič nimam proti gibljivi kameri, ravno nasprotno, zmeraj sem občudovala na primer premično kamero v Antonionievih filmih, vendar so to premišljeni in v bistvu asketski premiki. To motivirano gibanje me zanima, opletanje s kamero zaradi hitrega učinka ali brez pravega razloga pa ne."

Dramatičnost zajame obiskovalca zlasti, ko se potopi v projekcijo spodnjega prostora UGM Studia, ki osupljivo sodobno deluje, kljub starosti?

"Že dolgo poznam ta prostor, ker sem prav tukaj sodelovala na prvi skupinski razstavi, kot pionirka tako rekoč. Razstava se je imenovala Materija, material, materija, sodelovali so mladi mariborski umetniki leta 1991. V Gorenju so mi posodili monitorje, ki so bili tako težki, da smo jih komaj prenesli v spodnje nadstropje. Prej sem isti projekt razstavila v

KLUBvečer Z Večerom na Festival Lent

Z Večerom še vedno ugodneje na Festival Lent

Z Lento si zagotovite dostop do prizorišč, popust za programske vrhunce, brezplačen ogled mestnih muzejev in popust pri vstopnici za Mariborski otok.

Cena Lente samo:

20,00 €

namesto 25,00 €

Vstopnice po ugodnejši ceni lahko do prodaje zalog kupite vsak delavnik od 8. do 16. ure v prizidku Večera (mali oglasi), Ulica slovenske osamosvojitve 2, Maribor. Količina Lent je omejena.

Nataša Proscenc Stearns, na razstavi Kariatide in Meduze v UGM Studiu
Foto: Andrej PETELINŠEK

Škucu. Bila je vojna in monitorjev začasno nisem mogla vrniti. Pripeljali smo jih v Maribor in jih uporabili še za raztavo v bivšem Salonu Rotovž, sedanjem UGM Studiu, potem pa se je vojna končala in monitorji so šli nazaj v Gorenje. Prostor razstavišča spodaj je temen, brez oken, idealen za video, s projekcijo kariatid smo dematerializirali stene. Zgoraj pa je prostor svetel in razgiban, zato smo uporabili video monitorje, ki s simetrično centralno razporeditvijo ponovijo princip postavitve spodaj, poenotijo prostor in povežejo oba dela razstave. V obeh serijah nastopajo iste ženske, večinoma moje kolegice, prijateljice in znanke."

Kaj pa manipuliranje v vaših delih? Materija vam je sveta, ne kontaminirate je z neposrednim (tudi političnim) angažmajem?

"Marsikatero aktualne teme brbotajo v ozadju mojega dela. Konkretno pa sem se udeležila politične akcije v podporo bivšemu predsedniškemu kandidatu Berniju Sandersu, ker verjamem, da bi njegov program resnično lahko pripeljal do pozitivnih sprememb v družbi. To je moj osebni angažma, ne umetniški. Vse to živim, ampak ko delam, je pomemben zgolj proces. Vse, kar v ozadju brbota, prevajam na neko drugo frekvenco. Najbolje delam zjutraj, preden možgani začnejo kritizirati, dvomiti in racionalizirati. Takrat je kreativni proces najčistejši in najbolj intenziven. Ne pade mi na pamet, da bi ilustirala kakšno politično ali socialno temo. Naš čas je že tako popolnoma vulgaren, sama nočem še prispevati k temu. Seveda so v mojem delu elementi sveta, ki me obdaja, vendar je to zato, ker ga živim, ker sem to jaz, ker so to izkušnje, ki se skozi proces spontano integrirajo v delo. Zavedam se, da to ne sodi v sodobne trende, vendar moje delo ni bilo nikoli del nobenega trenda in sem se že navadila, da ga ocenjujejo kot anomalijo."

ide@ Mastercard kartica
Idealna za vsako priložnost

080 22 65 www.sberbank.si/vecer

DUNAJSKI SLAVNOSTNI TEDNI

Vzorna vloga občudovanega Španca

Petdeset let nastopanja španskega tenorista, zdaj baritonista, Plácida Dominga v Državni operi

Manica Špendal

Letošnji, že 65. festival Dunajski slavnostni tedni, ki se je začel 23. maja in končal v nedeljo, 18. junija, je obsegal kar 44 različnih produkcij iz 28 držav. Kot je dejal novi intendant **Tomas Ziehrhofer - Kin**, je skušal v najbolj priljubljeni svetovni festival uvesti novo radikalnejšo usmeritev in - pretežno "gledališki festival" spremeniti v "umetniški festival", ki bi združil vse umetnosti. Povezal pa naj bi preteklost in prihodnost. V sporedu mednarodnega glasbenega festivala, ki poteka vsako leto v okviru Slavnostnih tednov - izmenjuje ga prireja Društvo prijateljev glasbe v Musikvereinu in Društvo dunajske koncertne hiše - so bila glasbeno v središču dela lani umrlega, enega najpomembnejših francoskih skladateljev 20. stoletja in dirigenta Pierra Bouleza, častnega člana Koncertne hiše. Boulez je v njej vodil različne, najbolj znane svetovne orkestre. Vrhunski dogodki pa so bili tudi koncerti Dunajskih filharmonikov pod vodstvom **Daniela Barenboima**, **Christiana Thielemanna**, kar štiri koncertni recitali dunajskega pianista **Rudolfa Buchbinderja** idr.

V Državni operi so v času festivala zaznamovali petdesetletnico nastopanja, v tej operni ustanovi enega najbolj priljubljenih pevskih umetnikov - nekdanj tenorista, sedaj

baritonista in dirigenta **Plácida Dominga**. V Državni operi je debitiral 19. maja 1967 v vlogi Don Carla v istoimenski Verdijevo operi. Za svoj jubilej si je izbral isto Verdijevo opero, vendar tokrat baritonsko vlogo Carlovega prijatelja markiza Pose. Kot je povedal Domingo, je bil nepozaben njegov debi pred petdesetimi leti - tudi zaradi takratnih najbolj eminentnih pevcev, s katerimi je kot mlad debitant imel priložnost nastopiti, npr. z italijanskim basbaritonistom Cesarem Siepijem, angle-

Za Don Carla je potrebnih šest enakovrednih solistov, kar je tudi v največjih operah težje realizirati

ško sopranistko **Gwyneth Jones** in nemškimi basbaritonistom (znanim Wagnerjevimi interpretom v Bayreuthu), **Hansom Hotterjem**. Do danes je na Dunaju nastopil 252-krat v 34 vlogah. Večkrat zlasti kot Otello v Verdijevo istoimenski operi in Don José (Bizet, Carmen) ali Canio (Le-

Plácido Domingo in Elena Zhidkova, Rodrigo in Eboli, v letošnjem dunajskem Don Carlu

Foto: Arhiv Dunajske državne opere

oncavallo, Glumači), nekajkrat tudi v vlogi Siegmunda (Wagner, Die Walküre), Cavaradossi (Puccini, Tosca), manjkrat je oblikoval Fausta v Gounodovi istoimenski Operi ali vojvodo v Verdijevem Rigolettu idr. Zadnja leta poje baritonske vloge, npr. Nabucca, Simona Boccanegra

Verdi je začel komponirati Don Carlosa leta 1866 na povabilo Grand Opéra v Parizu. Libreto, zasnovan po Schillerjevi drami, mu je v francoskem jeziku napisal Joseph Méry. Po njegovi smrti je pesniško predlogo končal Camille de Locle. Praizvedba je bila 11. marca 1867. Po prvi izvedbi je Verdi Don Carlosa precej skrajšal, dokomponiral pa je tudi nekaj novih točk. Don Carla v italijanskem jeziku so prvič izvedli v Neaplju 1872. Pomembne spremembe je nato Verdi izvedel pri italijanski verziji v štirih dejanjih še za izvedbo v milanski Scali 1886. Sledila pa je še ena različica (vsega jih je bilo sedem) t. i. "modenska".

Za uprizoritev Don Carla je potrebno šest enakovrednih solistov kar je, seveda, tudi v najvidnejših svetovnih opernih gledališčih, kakršna je dunajska Državna opera, težje realizirati.

Predstavo na Dunaju je zaznamoval nastop jubilanta **Plácida Dominga**. Vlogo Carlovega prijatelja Rodriga je podal vzorno, še vedno z dokaj svežim glasom, predvsem pa - kot vedno - igralsko doživeto in bil po vsaki zapeti točki in še posebej ob sklepu predstave, deležen dolgega aplavza. Na izredno visoki ravni sta bili tudi izvedbi obeh protagonistk, bolgarske sopranistke **Kazimire Stoyanove**; kot Elizabeta je blestela - z vseh legah čudovito izenačenim glasom in ruska mezzosopranistka **Elena Zhidkova** kot princesa Eboli. Odlični so bili tudi italijanski basist **Ferruccio Furlanetto** kot kralj Filip - II. in romunski basist **Alexandru Moisiuc** kot veliki inkvizitor. Nekoliko je razočaral le izvajalec naslovne vloge, mehiški tenorist **Ramón Vargas**. Spominjam se njegovega nastopa Don Carlosa iz leta 2005 (v francoski verziji). Po 12 letih je njegov glas precej izbrablen, nebleščeč, njegovo petje - ne le v arijah - ampak tudi v duetih z Rodrigom in Elizabeto je bilo precej moteče in je kvarilo vtis o sicer kakovostni predstavi. Veliko sta prispevala tudi zelo dobro naštudivan zbor, pod vodstvom **Thomasa Langa**, in orkester z dirigentom **Myng-Whun Changom**. Predstava je bila že 24. ponovitev uprizoritve iz leta 2012, ki sta jo pripravila takratni umetniški vodja **Franz Welser Möst** in režiser **Danielle Abbado**. Domišljeno je zasnoval sceno podobo **Angelo Linzalata**: enostavno a učinkovito, skoraj brez scenskih rekvizitov, s premikajočimi stenami v posameznih prizorih. Predstava je bila že zaradi - večinoma - izvrstnih solistov vredna obiska.

V odmoru smo si lahko ogledali razstavo v Mahlerjevi dvorani - posvečeno Plácidu Domingu. Med eksponati so bili sijajni posnetki njegovih nastopov v Državni operi od njegovega debija 1967 do danes.

Don Carlo v Dunajski državni operi
Foto: Arhiv WSO

ide@ Mastercard kartica
Idealna za vsako priložnost

080 22 65
www.sberbank.si/vecer

S promocijsko kodo »VEČER«
je vodenje kartičnega računa
prvih 6 mesecev brezplačno.